

Učiteljski

TOVARŠ.

Izhaja
1. in 15. dne vsakega
meseca na celi polji.

List za šolo in dom.

Veljá
za vse leto 2 gl. 50 kr.,
za pol leta 1 gl. 30 kr.

List 9.

V Ljubljani 1. maja 1871.

Tečaj XI.

Plača ljudskih učiteljev v raznih deželah.

1. Na Solnograškem so šolske srenje razdeljene v 4 razrede. Učitelji v srenjah 1. razreda imajo 600, v 2. razredu 500, v 3. razredu 400, v srenjah 4. razreda pa 300 gold. letne plače. Učitelji meščanskih šol imajo po 600 gold. Zraven tega dobivajo učitelji vsakih 5 let 10% doklade od naj nižje letne plače do 30. službinega leta. Ravnatelji in nadučitelji 1. in 2. razreda imajo za svoja opravila po 300 in 200 gold., v srenjah 3. razreda 200 in 100 gold. in v srenjah 4. razreda po 100 in 50 gold. doklade. Vsaki ravnatelj ima v 1. in 2. razredu naj manj dve sobi za stanovanje ali pa 40% odškodovanja in 30% v vseh drugih srenjah. Podučitelji imajo 60% naj nižje letne učiteljeve plače v tej srenji. Ako se s tem ne doseže 250 gold., mora vendar podučitelj imeti naj manj 250 gold. plače.

2. Na Marskem imajo srenje 3 razrede. Učitelji v srenjah 1. razreda imajo 600, 2. razreda 500 in 3. razreda 400 gold. Učitelji meščanskih šol imajo 600 gold. na leto. Vsi učitelji imajo vsakih pet let 10% doklade do 30. službinega leta. Ravnatelji in nadučitelji dobivajo v srenjah 1. in 2. razreda 300 in 200 gold., v srenjah 3. razreda pa 200 in 100 gold. doklade. Ravnatelj ima prosto stanovanje ali v 1. razredu 10% odškodovanja. Podučitelji imajo 60% naj nižje letne učiteljeve plače v tej srenji.

3. Na Karoškem so šolske srenje razdeljene v 3 razrede, in učitelji imajo kakor na Marskem po 600, 500 in 400 gold. na leto. Učitelji meščanskih šol imajo 600 gold. letne plače. Petletne doklade so kakor na Marskem. Ravnatelji in nadučitelji imajo v srenjah 1. razreda 300 in 150, v srenjah 2. razreda 200 in 100 gold., v srenjah 3. razreda pa po 100 in 50 gold. doklade. Vsaki

ravnatelj ima prosto stanovanje ali pa po krajnih okoliščinah primerno odškodovanje. Podučitelji imajo 60 % učiteljeve plače.

4. Na Predarelskem (Vorarlberg) so 3 razredi šolskih srenj z letno plačo 600, 400 in 300 gold. Učitelji meščanskih šol imajo 600 gold. na leto. Petletne doklade so take, kakor na Marskem. Ravnatelji imajo v srenjah 1. razreda 300, nadučitelji 1. razreda 200, 2. razreda 100 in 3. razreda 50 gold. doklade. Ravnatelj ima prosto stanovanje s 15 % v srenjah 1. razreda in 10 % v drugih srenjah. Podučitelji imajo 60 % učiteljeve plače.

5. Na Štajerskem so 4 razredi šolskih srenj z letno plačo 700, 600, 500 in 400 gold. Učitelji meščanskih šol imajo 700 gold. letne plače. Petletna doklada je vmержena tako, kakor na Marskem. Ravnatelji imajo 200, nadučitelji 100 gold. v 1. in 2. razredu in 50 gold. v 3. in 4. razredu. Ravnatelj ima prosto stanovanje ali 25 % odškodovanja. Podučitelji imajo 60 % učiteljeve plače.

6. Na Češkem so 4 razredi šolskih srenj s 600, 500, 400 in 300, za učitelje meščanskih šol pa 600 gold. Petletna doklada kakor zgoraj. Ravnatelji in nadučitelji imajo v prvih dveh razredih po 300 in 200, 200 in 100 v 3. razredu in 100 in 50 gold. v 4. razredu. Ravnatelj ima prosto stanovanje ali 40 % odškodovanja v srenjah 1. in 2. razreda in 30 % v srenjah zadnjih dveh razredov. Podučitelji imajo 70 % učiteljeve plače.

7. Na Šleskem imajo 4 razrede šolskih srenj s 600, 500, 400 in 300, učitelji meščanskih šol pa 600 gold. letne plače. Petletne doklade kakor popred. Ravnatelji in nadučitelji imajo v 1. in 2. razredu po 300 in 200, 200 in 100 v 3. razredu in 100 in 50 gold. doklade v 4. razredu. Ravnatelji imajo prosto stanovanje ali 40 % odškodovanja v 1. in 2. razredu in 30 % v drugih srenjah. Podučitelji imajo 60 % učiteljeve plače.

8. Na Spodnjem Avstrijskem so 3 razredi šolskih srenj s 600, 500 in 400, učitelji meščanskih šol pa 500 gold. letne plače. Petletna doklada je kakor popred. Ravnatelji in nadučitelji imajo v 1. razredu 200, v 2. razredu 100 in 50 gold. v 3. razredu. Ravnatelj ima prosto stanovanje ali 30 % odškodovanja. Na Dunaju imajo učitelji za stanovanje po 120 gold. Tisti podučitelji, kateri še nimajo učiteljskega spraševanja, imajo le nagrade in sicer v 1. razredu po 360, v 2. in 3. razredu pa po 200 gold. Podučitelji, ki imajo to učiteljsko spričalo, imajo v 1. razredu 75 %, v 2. in 3. razredu pa 60 % učiteljeve plače.

9. Na Goriškem in v Gradiški so 4 razredi šolskih srenj s 600, 500, 400 in 300, za meščanske učitelje pa 600 gold. letne plače. Petletne doklade so kakor popred. Ravnatelji in podučitelji

imajo v 1. in 2. razredu po 300 in 200, v 3. razredu pa po 200 in 100, v zadnjem razredu pa po 100 in 50 gold. letne plače. Ravnatelj ima prosto stanovanje ali 40% odškodovanja v 1. in 2. razredu, 30% in 20% pa v 3. in 4. razredu. Podučitelji imajo 60% učiteljevo plače.

10. V Istriji so 3 razredi šolskih srenj s 500, 400 in 300, za meščanske učitelje pa 600 gold. letne plače. Petletna doklada je 6% do 30. službinega leta. Ravnatelji in nadučitelji imajo v 1. in 2. razredu po 200 in 100, v 3. razredu pa po 50 gold. doklade. Ravnatelji imajo prosto stanovanje ali 40% v Poli odškodovanje in 20% v srenjah 1. in 2. razreda, 15% pa v srenjah 3. razreda. Podučitelji imajo v 1. razredu 260, v 2. razredu 240 in v 3. razredu 220 gold. letne plače.

11. Na Zgornjem Avstrijskem so šolske srenje po številu stanovalcev razdeljene v 3 razrede. Učitelji v srenjah čez 2000 stanovalcev imajo 600, v srenjah z 2001 do 4000 stanovalcev 700 in v srenjah z čez 4000 stanovanci 800 gold. letne plače. Petletne doklade imajo učitelji po 50 gold. do 20. službinega leta in podučitelji po 25 gold. Podučitelji imajo 400 gold. letne plače. Učitelji in podučitelji imajo prosto stanovanje ali pa 15% odškodovanja. Ravnatelj v šolah, kjer je več učiteljev kakor dva, imajo po 100 gl. doklade. Vidi se, da je tu materijalni stan ljudskih učiteljev najboljši.

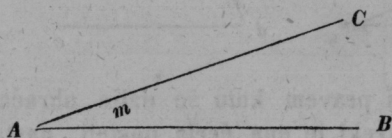
Bliža se čas deželnega zborovanja tudi na Kranjskem in tudi kranjski ljudski učitelji že težko čakamo, da bi bila naša terdo zaslužena plača skoraj vredjena in zboljšana. Upamo, da bodo naši poslanci letos rešili ljudske učitelje vseh dosedanjih britkih nadlog. Bog daj!

Geometrija ali merstvo v ljudski šoli.

(Dalje.)

K o t i.

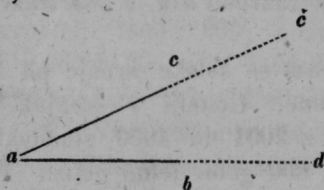
Dve ravni nevštričnici se po podaljšanji gotovo v eni točki zadenejo ali stikate. Ti dve čerti ste nekoliko nagnjeni ena proti drugi; to nagnjenje imenujemo kot.

V naslednji sliki se strinjate BA in CA v točki A in oklepa-te torej kot. Čerti, ki kot od dveh strani omejujete, zovete se kreki; piki, v kateri se čerti strinjate, pravimo verh ali teme kotovo. AB in AC ste tedaj kreki, A

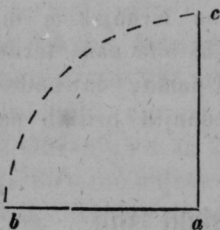
pa je verh kotov. Da ni treba pri govorjenji o kotu nanj kazati, zaznamova se s čerkami tako-le: Zapiše se po ena čerka na verh in na končnici krek. Če je kot na ta način zaznamovan, imenovati se mora tako, da se čerka na verhu v sredi izreče. Zgornji kot se toraj zove BAC ali pa CAB , ne pa ABC ali ACB . Včasih se kot tako zaznamova, da se le ena čerta zunaj na verh ali pa znotraj v kot postavi. Tako moremo omenjeni kot imenovati tudi kot A ali kot m .

Velikost kotov se ne meri po dolgosti krek, marveč po večem ali manjšem nagnjenji krek. Tako ostane kotova velikost vedno ista, akoravno bi se krekli zdatno podaljšali ali skrajšali. Pri kotu b a c smo krekli podaljšali, a s tem ni kot večji postal; in ko bi pri kotu d a \check{c} krekli skrajšali, vendar kotove velikosti ne spreminjamo.

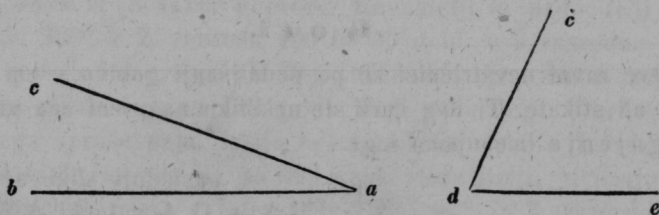

Misliti si moremo, da koti tudi tako nastanejo, da se ena sama čerta, na eni strani vterjena dalje pomika ali obrača.

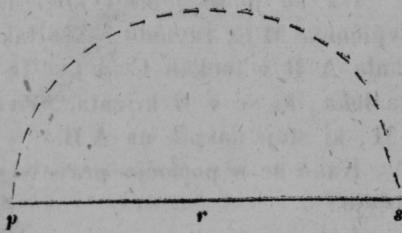
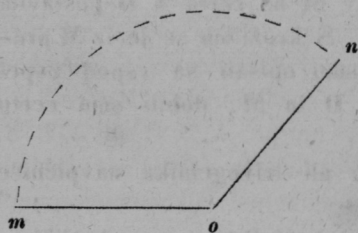
Prejšnji kot je tedaj nastal tako, da se je čerta a b dalje pomaknila v lego a c, ter se tako naredili dve krekli, ki oklepate kot b a c .

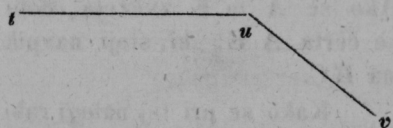
V tej sliki se je čerta a b pomaknila do lege a c; ta čerta pa stoji navpik na prvo. Kot, ki je med tema krekama, je pravi kot. Vsak kot, ki je manj raztegnjen od pravega kota, imenuje se oster kot, p. bac in $\check{c}de$; v spodnjih slikah sta ostra ali stisnjena kota.

Ako bi se navpična kreka pri pravem kotu še dalje obračala, vendar tako daleč ne, da bi obe krekli le ena čerta postali, nastane top ali stegnjen kot; m o n je top (tumpast) kot.

V sliki s polokrogom se je kreka p r tako daleč pomaknila, da imate obe krecki le eno namár. Tak kot, kterega si le misliti moremo, zove se raven kot, p. p. r s. Manjši od tega je top, pravi in oster kot, ki se vsi vkup usklonjeni koti imenujejo.

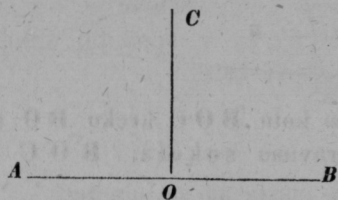
Ako se pri ravnem kotu druga kreka še dalje pomikuje, nastane izbuhnjen kot; tak kot je t u v.

Pokažite mi v šoli prave kote!

Imenujte še druge reči, na kterih so pravi koti! Kako stojé kazalci na urah ob devetih in treh?

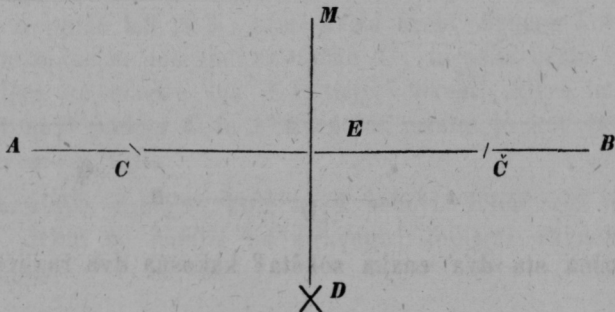
Kteri rokodelci rabijo kotomér (Winkelmass)? Cemu? Kje pa nahajamo ostre kote? Ob kterih urah oklepata kazalca ostre kote? ob kterih tope? Ali si moremo misliti na urah pri kazalcih ravne in izbuhnjene kote? Risajte tri različne ostre kote, dva prava kota, dva topa in dva izbuhnjena kota!

Ako je ena čerta na drugo tako postavljena, da se ne nagibuje na nobeno stran, sta kota na vsaki strani navpičnice enaka in sicer prava kota. Slika to pojasnuje.

Kot AOC je tu enak BOC; tedaj stoji OC navpik na AB, kar se krajše tako zapisuje: $CO \perp AB$.

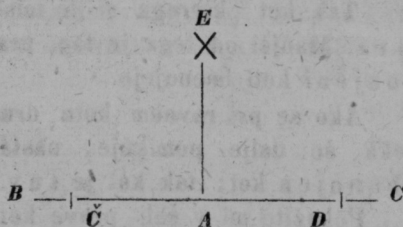
Kako se na dano ravno čerto postavi navpičnica iz točke, ki je nad ali pod dano čerto?

Da se je v sgornji sliki iz točke M na čerto AB postavila navpičnica ME , ravnalo se je tako le: S krožilom se je iz M presekala AB v točkah C in \check{C} . Iz teh smo opisali na vspod zopet dva loka, ki se v D križata. Zvezalši D in M , dobili smo čerto EM , ki stoji navpik na AB .

Kako se s pomočjo pravogovelnice ali trivogelnika navpičnice vlečejo?

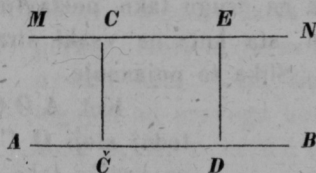
Kako se iz določene točke A v čerti BC — v nasl. sliki — na to postavi navpičnica? Od točke A se na obe strani odrežeta

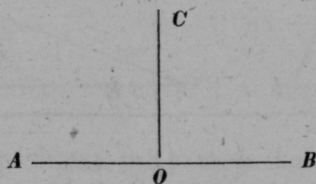
enaka koseca $A\check{C}$ in AD ; iz D in \check{C} se na vzgor opišeta mala loka, ki se križata v točki E . Ako se A in E zvezeta, dobi se čerta AE , ki stoji navpik na BC .

Kako se pri tej nalogi rabi pravogovelnica (pravokotnik)?

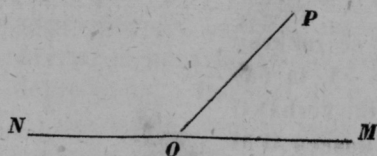
Kedar se zná navpičnice vleči, lože je tudi vštričnice potezati. K čerti AB naj v sledeči sliki potegnem skozi točko C vštričnico. V ta namen postavim iz C na AB navpičnico; tudi iz poljubne točke D naredim navzgor navpičnico DE , ktero mora namreč prvi navpičnici $C\check{C}$ enaka biti. Zvezaje C in E dobil sem ravno čerto MN , ki je z dano vštric.

Če podaljšamo v spodnjem pravem kotu BOC kremo BO na verhu, nastaneta dva kota, katerim pravimo sokota. BOC in AOC sta torej sokota.

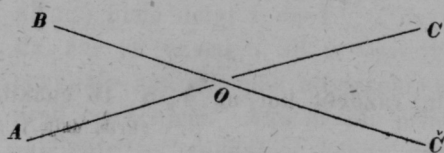

Kakošna sta dva enaka sokota? kakošna dva različna? kakor sledeča:

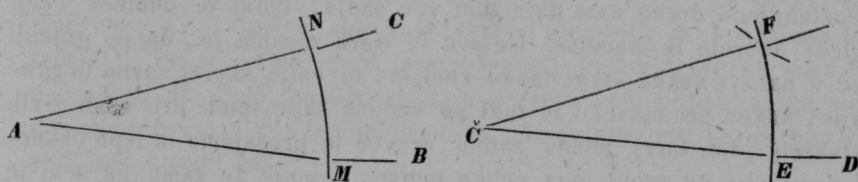
Risajte več sokotov?

Ako se na kotovem verhu obe krecki podaljšate, nastanejo križni ali overšni koti, p. pri AOB ste se podaljšali AO in BO ; novi kot $COČ$ je tedaj križni kot prvotnemu AOB . Mislimo si pa tudi, da sta BOC in $AOČ$ overšna kota.

Da primerjamo dva kota po nju velikosti, položimo teme enega na teme drugega kota, tako tudi eno krecko verh druge. Ako se tudi ostali dve krecki obeh kotov stikate, sta kota enaka, sicer pa neenaka. Križna kota sta vedno enaka.

Kako se narisa kot, ki je danemu kotu BAC v naslednji sliki enak?

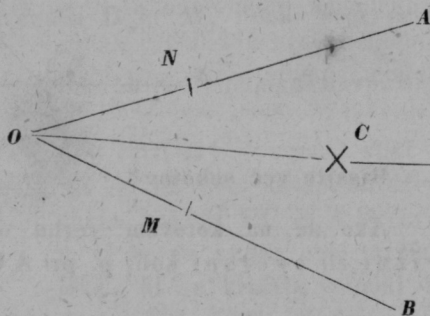

Potegne se na strani čerta $ČD$ nedoločne dolgoti. Na to se iz verha A opiše lok MN , kateri križa krecki danega kota. Z istim polomérom opiše se lok tudi iz točke C , ta seka čerto $ČD$ v točki E , iz ktere se odreže lok EF tiste velikosti, katero ima lok MN . Ako se v novi podobi $Č$ in F zvežeta, nastal je kot $DČF$, ki je enak prvemu ABC .

Primerjajte različne kote med seboj! Kteri koti so večji od ostrega? Kteri so manjši od pravega, topega, ravnega, vzbuh-njenega kota?

Kako se dani kot razpoljuje?

Kot AOB naj se razkroji na dva enaka dela. V ta namen se s krožilom iz verha O odrežeta dva enaka koseca OM in ON . Iz teh točk se opišeta na dalje z enakim polmerom mala loka, ki se križata v točki C , ktero se zveže z verhom O .

Tako smo dobili polovici prvotnega kota AOB , ki ste AOC in BOC .

Kako bi se na enaki način razdelil kot na 4, 8, 16 enakih delov? (Prih. dalje.)

Drobtinice iz dnevnika slovenskega učitelja.

Spisuje Josip Levčnik.

Moto: „Nulla dies sine linea“
Stari rimljanski pregovor.

Požlahnovanje je eno naj bolj zanimivih opravil sadjereje; kajti to je umetnost, ki drevo sili, da nam daje lepega, dobrega sadja. Požlahnjeno drevo nam daje tudi več sadja, tedaj je dobiček večji gledé dobrote in množine. Gotova in stara resnica je, da po gojenji se v naravi vsaka stvar lahko zboljša; tu veljá skoraj ravno to pravilo, kakor pri človeku in tudi po večjem skor sploh pri vseh živih stvareh. Če torej mlado sadno drevce le presajamo in lepo oskerbujemo, bo že vsled tega veliko boljše; gojenje že samo na sebi je drevesu požlahnenje. V južnih deželah so sadna drevesa, ki se same po sebi zboljšujejo; opazujejo se pa v teh časa tudi ne-kake spremembe tako pri sadežih, kakor v omiki, šegah in verah narodov. Navedel nam je v dokaz tega g. P. Schirnhofner neki latinski izrek Rimljana Julija Caesarja, ki se glasi v nemški prestavi: „Am Rhein, nie Wein“, ali po naše: „Ob reki Reni, ne bo rastle nikoli vino“; in vender je znano, da sedaj rastejo po óndotnih pokrajnah posebno znamenita vina. Vse tedaj pod solncem se ne-kako séli in spreminja.

Ko se tedaj mali oddelček dobrega sadnega drevesa o pravem času in po predpisanih pravilih združi z deblom slabega drevesa ali divjaka, se s tem požlahni. Ako hočemo sadno drevje požlahnovati, vzamemo ali šibice (cepiče) žlahnih dreves, ali pa tudi le njihove

očesica (popke). Sibice ali cepiči ne smejo biti čez leto stari (tedaj za leto 1872. se vzamejo cepiči l. 1871. izrasli); tudi morajo biti popolnoma godni, čeversti in zdravi. Osuhli cepiči ne veljajo. Tudi popki morajo biti dobro godni. Omenjal je g. P. Schirnhofner različnih cepičev. Taki so: leseni, vodeni, sadni cepiči in sicer to le bolj zarad mnogoverstnosti o mislih raznih sadjerejcev. Lesni cepiči so tisti, ki kot podaljšeki na novo poganjajo iz vejic prejšnjih let; vodeni cepiči so tisti, ki poganjajo na herbtu, t. j. ob straneh starih vejic; sadni cepiči slednjic pa so tisti, ki že nastavljajo cvetne kalice. O drugi in tretji versti cepičev vendar g. docent ni govoril.

Na vprašanje, kako dolgi naj bodo cepiči, odgovorilo se je, da naj bodo dolgi 1 do $1\frac{1}{2}$ ', da naj imajo po 2 ali 3 popke, ter da naj se vzamejo ali iz osredka, ali pa iz verhov dreves. Pripravljajo naj se cepiči ali jeseni, ali po zimi, ali pa tudi že spomladi pred cepljenjem. Ako si jih pripravljamo v jeseni, jih moramo do rabljenja na spodnjem koncu vtakniti ali v pisker s peskom, ali v perst; morejo se pa tudi shraniti v vertnih gredicah; samo solncu ne smejo biti tedaj preveč razpostavljene. Vtakniti jih v pesek, se je naj bolj priporočevalo. Djal je sicer g. P. Schirnhofner, da nekteri mislijo, da je cepiče naj bolj čez zimo v kakem kletu imeti, ker taki bolj počasi ženó, kakor oni, ki si jih pripravimo neposredno pred cepljenjem.

Čas požlahnovanja se ravna po načinu ali metodi. Navadno in tudi naj bolje je, da se drevesa požlahnujejo takrat, ko so naj bolj mučevne, t. j. kedar sok med skorjo (lubjem) in lesom naj bolj teče. *) Prime se pa cepič tudi v jeseni, kedar drevó že nima nič več soka; da, celó po zimi se dajo drevesa cepiti; toda to se sicer ni priporočevalo; vendar se je reklo, da pripravljati se morejo cepiči tudi zimski čas.

Na daljno vprašanje, na katerem mestu, ali kako visoko naj se drevesa cepijo, odgovarjalo se je, da v raznih mérah. Tako se n. pr. v sklad more cepiti 5 — 6' visoko, ali pa tudi tik pri korenini. V srednji visokosti (v sklad) ni djansko. Na še bolj natančno vprašanje, kje naj se po tem načinu drevó ravno cepi, se je odvernilo: ali ondi, kjer je naj bolj muževno, ali pa, kjer je koža naj bolj lepa in gladka. Čim gladkejše mesto je, tim tudi bolje. Pred vsem pa moramo imeti za cepljenje zeló ojestro orodje. Kolikor ojestrejše je orodje, kolikor hitrejše nam služi in dela, toliko boljše je. To delo naj se pa tudi naglo opravlja! Prej ko je cepič nastavljen in drevesu pridružen, bolje je. Cepiči naj se ne pustijo tudi na solncu;

*) Po besedah g. docenta se to zgodi v letu trikrat: spomladi, o kresu in jeseni. Posebno očitno vidimo dvakratno muževnost pri kostanjih. Pis.

naj bolje je, ako se med pripravo pokrijejo s kako mokro rúto. Drevesca so po dežju naj bolj muževna; če pa je o času cepljenja bolj suho vreme, je dobro, ako zlasti mladim drevcem na predvečer dobro prilivamo.

Poglavitna reč pri cepljenju je, da zelena cepičeva koža (skorja) z zeleno divjakovo kožo pride v natančno dotiko, ter se dobro sprime. Če cepič ni tako debel, kot divjak, naj se vender toliko pazi, da se saj na enem mestu zeleni koži natančno skup vjamete in sprimate. Dobro skup sprijeti cepič in divjak naj se potem dobro ovijeta in povežeta. V to se rabi kaka stara pertenina, ktera naj se poprej zmerno z drevesnim ali cepivnim voskom pomaže. Cepivni vosek se nam je svetoval dvojni. Vzame naj se n. pr. 8 lotov rumenega voska, ravno toliko smole, in nekoliko terpentina. Vse to naj se v ponvi stopi, dobro zmési in potem zgnjete. Po Lukas-u svetoval se nam je še drugi način. Vzame naj se namreč 1 funt stolčene bele smole, ali pa kolofonije; 6 lotov rektificiranega špirta, in 2 — 3 žlice lanenega olja. Vse to naj se skup zgreje, ter zgnjete v štruce. — Slednjič se je opomnilo, da naj se cepiči med cepljevanjem ne jemljejo v usta, ker človeška slina drevescu škoduje.

(Konec tega oddelka prih.)

Metelko

v

slovenskem slovstvu.

8. Slomšek (r. 1800, u. 1862) je bil v Celovcu bogoslovec, l. 1824 že duhoven, in je na prošnjo semeniškega ravnatelja bogoslovcem razlagati jel slovensko slovnico. Sam ves goreč je živo vnmel slovenščino v svojih tovarših (cf. Beseda Slomšku v spomin, govor. Kosar, 1862). Slišati o novi slovnici ljubljanski, poprosi Metelkota, da mu sproti pošilja tiskane pole, kakor so prihajale na svetlo. Ko dobí perve tri, jih pokaže tudi Jarniku, in na to pošlje spisovatelju naslednje (nemško) pismo:

„Prečastiti Gospod!

Resnična ljubezen zedinva blage serca, opravičuje njih početje ter odvrtače razžaljenje.

Na to in na Vaše privoljenje se prederznem Vam . . . izreči svojo prav ponižno hvalo za takó prijazno mi poslane pole nove slovnice, iz kterih sem se tolikanj naučil in v svojem če prav še majhnem delovanji tudi učil, da bi takó skupno ravnali si pot k dušni oliki ljubljenih Slovencev.

Ne zamerite, . . . da sem perve tri pole poslal iskrenemu slovanskemu rodoljubu g. Jarniku, kateri je meni že marsikaj prijateljsko razodel, ker jih je le tako želel. Jako se jih je oveselil, in pisal mi o njih to-le: „Nate nazaj tri mi dobrotno pokazane pole naj novejše slovnice kranjske, z nekterimi opombami o pričetem delu. Sicer bi, dokler še ni vsa na svetlobi, ne smel govoriti o njej, ker pred „prodiit in lucem“ še ni „juris publici“; vendar če mislite, da gospod spisovatelja ne bo žalilo, ako mu človek pri nadaljevanji dobro osnovanega dela z nekterimi opazkami o koroškem razrečji in njegovimi razlikami pripomore, da bolj na tanko spozná vse narečje slovensko (se vé, da Štajarci tudi to storite), bi me pač veselilo razodevati mu tako svoje misli. Naj se mi naglica moja ne očita; v čislih mi je le dobra reč, in po pomenkih se razširja veči luč. Upam, delo bode izverstno, in slovnica med vsemi dosedanji za rabo naj bolja. Bog hotel, da bi Jugoslovani vsi spoznali to dobroto ter jo sprejeli! Velik korak bi storili tako v napredovanji. Dobički, ki se nam iz tega utegnejo izvirati, so preočitni in preveliki, da bi jih misleči ljudje mógli zametovati in zanikovati“.

Kako všeč je Jarniku vse to, spričuje njegovo prizadevanje prilastiti si koj novo pisavo, kar kaže v pridjani pesmi. Ker je izreka tako različna, bomo vnANJI storili pač marsiktero napako še, dokler se popolnoma privadimo. Pesem „Ostrovica“ je namenil v slovenski časopis, o katerem mi je, ko sem bil v Ljubljani, pripovedoval moj nekdanji častivredni součenec g. Burger, ktereга pa vedno še čakamo.

Ko sva bila pervikrat skupaj z g. Jarnikom in sem mu pravil o časniku ter ga prosil, naj tudi on po svoje pomaga, je ves vesel obetal ter velel ljubljanskim rodoljubom slovanskim povedati, da je pred nekaj leti že to svojo željo razodel bil čast. g. prof. J. Zupanu, naj se vstanovi tak slovenski časopis. Sicer mi je g. Stupica v svojem poslednjem pismu poderl skor vse upanje, da vzide nam časnik; pošljem Vam vendar te dve pesmi, po Vaši želji in po svoji obljudi, pa si naj izprosim za to tudi „Krajnas dona gratis data“. Ako vendar časnik vzide, dopisovala bi vanj po moči skoraj ter sprejemala ga tudi Koroška in Štajarska.

Ko bi naša učilnica imela slovensko stolico, kako naglo bi doslej radovoljno le napol storjeno po postavi razcvetlo se popolnoma; pa vesel sem, da reči morem: storil sem jaz svoje. Tudi natihoma vsejano gorčično zernce vzraste lahko veliko drevo. Veseli me, da morem poznati ljubljene in blage likarje Slovinje ter vdeleževati se njihovih del. Po tej hvale vredni slovnici je tedaj našemu narečju postavljeno dno, vendar pogrešamo zeló pripravnega slo-

varja, da moremo zidati više. O da bi že saj Krajne pismarji lotili se velikega dela, „naj de začno zidarji, Korošci pa Štajarci bomo strežajči“.

Prosim, da mi pošiljate tudi prihodnje pole, dokler bode slovnica dodelana, se izvé cena in je dobimo lahko več. Smemo li na svoje vprašanja prositi razjasnjenja, in smem li jaz od Vas nadjati se odgovora? — Gosp. Jarnik se Vam ponižno priporoča; tako tudi jaz č. g. Zalokarju, Strelu, in Vam, preč. gospod!

Vaš
prepokorni sluga
Anton Slomšek
duhoven.

9. Jarnik (r. 1784, u. 1844), ki se prav imenuje „koroški Vodnik“, je bil iskren Slovan. Od Slomškega dobi perve tri pole nove Metelkove slovnice, pozneje tudi druge, ter spiše o njih nekatere prav znamenite jezikoslovne opazke. — Šimek (r. na Štajarskem l. 1748, u. na Českem redovnik 1798) je sprožil misel, naj se sestavi vzajemna ali primerjoča slovnica slovanska; ali Kopitar piše na to, da tako delo prej ni mogoče, dokler nimamo slovnice o posamesnih slovanskih narečjih gotovih. To se bo menda, pravi Jarnik (v nemški pisanih opazkah) spolnilo pri novi slovnici kranjski. Častitljivi g. pisatelj si je v zgled izbral naj večega mojstra, dela pa premišljeno sam po potrebah našega narečja in kaže posnemaje povsod vendar svoje izvirnost.

Metelko je pisal v slovnici: „kranjske“ čerke, izréko kranjskih pismen, náglas kranjskih besed in govori koj v začetku sim ter tje o dolenskih Kranjcih itd. Na to pravi Jarnik: „Le nerad pogrešam na čelu imena narodnega, ki ga namestuje deželno ime: Kranjsko; sicer bi se po istem pravu pisati móglo: slovnica saska ali saksonska, toskanska, isle de franciska, ne pa: nemška, italijanska, francoska. Da dolenski pa notranjski Kranjci čisteje govorijo, ta čast jim ostane, če tudi namesti posebnega imena sprejamejo obče ali splošnje. Kopitar sicer pravi: Hrovat pa Kranjec nočeta biti Slovenca (Windische). To naj že veljá o priprostem človeku, ki je od nekdej navajen klicati se po kraju ne po narodu, toda olikani vé ta razložek in se mu ogniti ne more. Kadar nam napoči doba, postane kranjsko narečje za vesoljno slovensko lahko to, kar je saksonsko postalo za vesoljno nemško. Da je to mogoče, ni težko razumeti. Ne ob kraju kacega plemena, ampak v sredini njegovi se je olikalo vselej naj bolje in naj lepše narečje. To nam očitno spričuje zgodovina. Krajec ima velikrat po ptuji tvarini ožgano skorjo. Korošci se bomo po Kranjskem in spodnjem Štajarskem

vselej radi posvetovali v jezikovih rečeh, posebno v tistih, v katerih smo terpeli že kvar in zgubo. Nasproti imamo pa še marsikaj, kar znamenito bode vsem sosedom“. — Vidi se, da je vsled tega Metelko v naslednjih polah opuščal imenovanje kranjsko, in da je pred ko ne ravno po tej opombi tiskal se slovnici naslov: „Lehrgebäude der Slowenischen Sprache im Königreiche Illyrien und in den benachbarten Provinzen“.

Mali gratulant.

1.

Lepo kakor dan pomladni,
 Ki se v zôri zlati izbudí,
 Da v lepoti nenavadni
 Plan in gora zabliščí:
 Táko oče Vam predragi,
 Ki Vas ljubim iz sercá,
 Sijejo naj dnevi blagi,
 Brez vse reve, in solzá;
 Milost božja naj Vas vodi,
 Sreča v Vami vselej bodi!

2.

Po življenja gladkem poti
 Konec naj se Vam bližuje,
 Žal se nikdar Vas ne loti,
 Radost v serci naj kraljuje;
 Dolgo versto lepih dní,
 Bog naj sam Vam podelí!

3.

Bog nebeški blagoslovi,
 Ljubi oče, danes Vas,
 Lepi jasni Vaši dnovi
 Bodo naj ko solnčni kras!

4.

Današnji dan, ko je življenja sveča
 Prižgala, ljubi oče, Vam se kdaj,
 Budí voščila v serci mi goreča,
 Katera Vam sedaj odkrijem naj:
 Življenje dolgo Vaše bodi srečno
 In konec Vaš naj bo plačilo večno!

5.

Kot biserna rosa
Cvetice pojí,
In kinča livado,
Da lepo bliščí:

Takó vir napaja
Radósti sladké,
Preljubi moj oče,
Naj Vaše sercé.

Še dolgo Vaš sije,
Naj meni obraz,
In z Vami bom srečen
Takó tudi jaz.

Oh, kó bi spolnila
Se želja mi tá,
Ki tli brez nehanja
Mi sredi sercéa:

Gospod premogočni
Vam mílosti daj,
Da dolgo in srečno
Živite za raj!

Šolsko obzorje.

Z Gorenskega. Ljubi „Tovarsš“, kaj praviš k temu, ko naši učitelji zapuščajo svojo domovino in si iščejo kruha drugod — pri sosedih Štajercih, Istrijancih i. t. d.! Precej verlih mož je že zgubilo naše učiteljstvo in sliši se, da jih je ravno poslednji čas zopet mnogo prosilo za razpisane službe v sosednih deželah; če bode to naprédovalo, bodemo kmali namesto spsobnih učiteljev imeli le še cerkovnike in škripače orglavce v deželi, in naše šolstvo bode hiralo. Zadnji čas je, da se tudi na Kranjskem enako drugim deželam vredijo in zboljšajo pravne razmere ljudskih učiteljev. Ta pa uni učitelj se je novih šolskih prenaredb, boljšega šolskega učnega reda veselo poprijel in se dalje izobraževal, a veselje ga je kmali minulo, ko je videl, da za to nima niti spoznanja, niti boljšega materijalnega stanja. In kdo bi učitelju to štel v greh, če je iz med vseh stanov edino le še učiteljski stan, kjer se tirja več dela brez poboljšanega plačila. Pri nekem okrajnem shodu se je učiteljem naročalo, da naj po novem šolskem redu znanprej podučujejo več ur na teden, učitelji so sicer to lepo spodbudo od svojega prednika voljno sprejeli, toda tega še do sedaj nihče ne izpolnjuje in tudi ne bode izpolneval tako dolgo, dokler se učiteljem za več dela ne dá ali saj ne obljubi boljša plača. Odbor učiteljskega društva za Kranjsko, kakor smo brali, je v eni svojih sej sklenil, da bode te žalostne učiteljske zadeve še enkrat prav živo priporočil g. g. deželnim poslancem hitro, ko se sklíče letošnji deželni zbor. *) Naj bi naš deželni zbor vendar skoro vravnal te za domače učiteljstvo in šolstvo toliko važne zadeve!

— o —

Iz Šent-Jerneja. (*Slovo.*) Vsaka ptica rada zletí tje, kjer se izvalí. Oziraje se na ta pregovor sem tudi jaz šel odtod v svojo domovino, v Šent-Jurje na Štajersko. Pri odhodu izrekam vsem svojim tovaršem kranjskim učiteljem, posebno pa svojim bratom učiteljem kerškega šolskega okraja za vso prijaznost priserčno zahvalo in z Bogom!

J. N. Simonič, učitelj.

*) Odbor uč. društva za Kranjsko bode svojo dolžnost gotovo zvesto izpolnil. Vr.

Iz Ljubljane. 26., 27. in 28. preteč. meseca je bilo tú pervikrat spraševanje za učitelje (po novem min. ukazu 15. nov. l. 1869.) Oglasili so se za to spraševanje štirje učitelji, eden za meščanske, trije pa za ljudske šole. Ob 8. uri zjutraj so se vpričo vseh g. g. udov spraševanjske komisije razpečatila pismena vprašanja, ki so bila taka-le: a) za meščanske šole. 1. Iz dušoslovja: Razložij naj se, po katerih pravilih se enakost in podobnost zopet poнавlja (reproducira), in naj se z zgledi pojasnuje. 2. Iz splošne pedagogike: Ali je tudi otrokovo telo zelo važno? Kako se to dokaže? Kako daleč naj sega telesna odgoja? 3. Iz nemškega slovstva: Kratka biografija o Klopstoku in o njegovih boljših slovstvenih delih. 4. Iz spisja: Učitelj svojega prijatelja opominja, da naj svojega poklica ne zanemarja (v pismu). 5. Iz slovenščine: Kteri važni dogodki ločijo srednji vek od novega in kak vpljiv so imeli za človeštvo? 6. Iz zemljepisja: Kako velik je naj manjši, srednji in naj večji zemeljni premernik, in kako se po tem izštevili naj manjše in naj večje okrožje, poveršina in kubična mera naše zemlje? Kakošni so koralni otoki, kako so se naredili in kje jih je naj več? Naj se popiše tek reke Elbe z vsemi njenimi postranskimi rekami in vsa znamenitnejša mesta, ktera so pri tej reki. 7. Iz zgodovine: Kako je Periklej mesto Atene povzdignil na naj višjo stopnjo? Kaj je bilo tako imenovano zlato pismo cesarja Karola IV., in kako so se s tem vredile državne razmere? Naj se pové štirjaška mera in število stanovancev vseh v državnem zboru namestovanih avstrijskih dežel in čas, kdaj so se združile z državo.

b) Za ljudske šole. 1. Iz pedagogike: Kaj škoduje neredno šolsko obiskovanje in kako naj učitelj dela, da bodo otroci radi v šolo hodili? 2. Iz nemškega spisja: Popiše naj se tisti kraj in tista okolica, kjer izpraševanec služi. 3. Iz slovenščine: Česa opominjajo slovensko mladež Slomšekove besede: „Kar se mlade dni zamudí, ne popravi se vse žive dni?“ 4. Iz številjenja: Povedó naj se splošna vodila o razdeljivosti števil in to naj se z zgledi pojasnuje. Za koliko je naklad (produkt) drobov $\frac{1}{2}$, $\frac{2}{3}$, $\frac{3}{4}$ in $\frac{4}{5}$ manjši od njihovega zneska? Nekdo kupi za $14\frac{2}{5}$ gold. sladkorja in kave in sicer vsakega za pol tega denarja. Če tedaj 1 funt sladkorja veljá $\frac{3}{10}$ gold. in kave pa 1 funt $\frac{18}{25}$ gold., koliko dobí sladkorja in koliko kave? Pisar piše na dan 7 ur, in prepíše neko knjigo v 48 dneh; koliko dní bi pa potreboval, ko bi na dan 12 ur pisal?

— Za cerkveno petje priporočamo veliko zbirko lepih Riharjevih pesem, ktere so nektere posebno za majnik zložene in se dobivajo pri sestri ranjcega Jeri Riharjevi v Ljubljani v gosposkih ulicah št. 211. Dobivajo se tú tudi še lepe „Himne“ za praznik sv. rešnj. telesa, ki so zložene za sopran, alt, tenor, bas ali pa samo za moški zbor. Te prelepe pesmi imajo pa sedaj še toliko večjo vrednost, ker so v ravno tej meri predstavljene tudi že v slovensko in se dobivajo pri bukvevezu Gerberju pod imenom: Prestave naj lepših himen sv. cerkve. Poslovenil J. Bilc.

— „Učiteljski Koledar“ se le počasi prodaja. Mislili smo, da vsaj na Kranjskem ne bode nobenega učitelja, ki bi ne imel te koristne knjižice; a sedaj vidimo, da je drugače. Kaže se, da nam bode „Koledarja“ precej ostalo za nauk, da ga zanaprej ne bodemo tako berzo pripravljali in toliko natisnili.

— V c. k. zalogi šolskih knjig na Dunaju je prišla na svetlo „četerta knjiga za številjenje v ljudskih šolah“, ki jo je spisal dr. France Močnik

in veljá 11 kr. Želimo, da bi vse te številjske knjižice tudi kmali prišle v slovenskem jeziku v naše ljudske šole.

— Po vodilu 4. marca l. 1871., št. 13656, §. 1.), kako se dobivajo knjige za uboge učence, se je za šolsko leto 1871/72 v ta namen odločilo 1241 gold. 43 kr. za Kranjsko, 4915 gold. 88 kr. za Štajersko, 1274 gold. 94 kr. za Koroško, 169 gold. 5 kr. za Terst in okolico, 1054 gold. 58 kr. za Goriško in 1487 gold. 32 kr. za Istrijo.

— Ukaz ministra za bogočastje in uk pretič. m. št. 808 učiteljem ljudskih in meščanskih šol dovoljuje, da morejo priti k spraševanju tudi v kakem drugem jeziku, kakor so bili že izprašani.

— Ljubljanskega župana gosp. Dragotina Dežmana so svetli cesar poterili in 25. t. m. je bil v mestni dvorani vmenen.

— Društvo v pomoč učiteljem, njihovim vdovam in sirotam. Plačali so gg.: Hribar Anton iz Gorice za l. 1871. 6 gold., Kenda France iz Semiča za l. 1871., Kračman Matej iz Žalne 4 gl. za l. 1871., ravno tako Matija Bernik iz Št. Vidá pri Ljubljani. *)

— Učiteljsko društvo za Kranjsko. Pristopil je g. Jakob Praprotnik, učitelj v Zalogu z 1 gold. vstopnine. Plačali so gg.: Punčah Šimon iz Oblok, Krek Valentin iz Komenda, Rupnik Janez iz Idrije, France Klinar z Jesenic in France Germ iz Srednje vasi v Bohinju, vsak po 1 gold. letnine za l. 1871.

*) V zadnjem listu pri M. Arkotu naj se bere 11 gold. nam. 1 gold.

Oznanilo.

Nekdanji profesor in duhoven France Metelko je v svoji oporoki 1. maja l. 1858. ustanovil šest daril, v sedanji veljavi po 42 gold. za šest kranjskih učiteljev na deželi, kateri se odlikujejo v tem, da se lepo vedéjo, da so marljivi v svojem stanu, da se skerbno pečajo s slovenskim jezikom v ljudskih šolah in da pospešujejo sadjerejo. Prosilci za te ustanove naj se zglašajo do 15. t. m. in sicer po svojih prednih gospokah pri c. k. deželni vladi za Kranjsko.

Prememba v učiteljskem stanu.

Na Kranjskem. Učiteljeva, orglarjeva in cerkovnikova služba pri novovstanovljeni ljudski šoli na Ježici blizo Ljubljane je podeljena Francetu Praprotniku, učitelju v Lescah na Gorenškem.

Razpis učiteljske službe.

V ljudski šoli v Šent-Jernejju na Polji na Dolenskem se bode II. polovico šolskega leta 1871. oddajala učiteljeva služba. Prosilci za to službo, s katero je združena tudi orglarjeva in cerkovnikova služba, naj bi se zglaševali do konec meseca aprila pri c. k. okrajnem šolskem svétu na Kerškem. *)

*) Po splošnji želji naj bi se pri razpisu služeb prosilcem več časa odločevalo in tudi naznanjali dohodki, ki jih ima ta pa una služba, da bi učiteljem ne bilo treba tega še le po stranskih potih pozvedovati. Vredn.

Listnica. Nekterim g. g. dopisnikom: Ko bi sprejeli vaše dopise, bi to vam več škodovalo, kakor pa bi dobri reči koristilo. — G. J. K. na Br.: Vaš dopis ima sicer precej resnice v sebi, toda ljudski učitelji na deželi bodo menda vendar le veseli, ako se jim ogledništvo merličev ne bode prištevalo v javno službo in bodo brez tega posla mógli pošteno shajati.